

Na Golgoto smisla

Pesniški križevpot Cirila Zlobca v zbirki *Samo ta dan imam*

Če je poslanstvo umetnosti, poezije to, da s prstom pokaže človeku na *prividni vrh* Absolutnega, »kakor je Mojzes pokazal Izraelcem pot v obljubljeni Kanaan, ne da bi ga kdaj dosegel« (Claudio Magris), potem se najnovejša zbirka novih pesmi Cirila Zlobca *Samo ta dan imam* (Prešernova družba; 160 str.: z izčrpnimi napotnicami Jožeta Kastelica, Matjaža Kmecla, Grytzka Mascionija, Iva Svetine in Borisa A. Novaka ter elegantno opremo Matjaža Vipotnika) vpisuje v pesnikov opus in sodobno slovensko orfejstvo kot dvainosemdesetkratni atlas nedosegljivega, vznemirljivo dramatični, oksimorični poskus določiti z besedo zmuzljive koordinate Bivanja in Smisla.

Vnovič – če štejemo po priloženi pesnikovi bibliografiji tokrat že dvaindvajsetič od znamenitih *Pesmi štirih* (1953) dalje – se Zlobec Sizif brez upa zmage, a zato nič manj uporno, kraševsko trdovratno meri s svojo skalo na klančini poslednje skrivnosti, na rebro iz Kaosa v Kozmos. Ni več, tako kot še do nedavnega, srečni Sizif. Ko da ga je tokrat zatekel hlad večnosti, ko da so njegov sončni mediteranski vitalizem zmrazile severne sape, ko da bi se po malem poslavljal, pripravljal na odhod, na padanje, padanje, padanje v Kosovelovo brezdanko modrino. Nekdanji Sizif, Tantal, Prometej se je – zdaj le še *sam sebi prispodoba* – prelevil v ranljivega kristusa – človeka, ki se skozi trnje vsakdanjosti z muko prebija na *Golgoto brez smisla*. Še je nekje vrh, luč, Kovičev *južni otok*, le da nekoliko bolj oddaljen, zavrt v meglo, pogledu zastrt, vse bolj nedosežen. Sij dovčerajšnjih Zlobčevih severnic – pesniških mitemov ljubezni, besede, rodu, zemlje, Krasa, družine – tu po malem izmedleva v jesenski mrč, avtorjevo iskanje življenjskega smisla pa se v verz zarisuje kot strmi križevpot, ki ga skandira osmero zbirkinih razdelkov/postaj: elegične variacije na zlobčevsko kanonične teme.

Prva in druga postaja: cikla *Povsod in zmerom čas ter Lovec lastnega življenja* ali filozofija postane meso in kri.

Kdo smo? Zakaj smo? Kam gremo? In potem? Če je pesnik v dosedanjih delih ta večno nerešljiva bivanjska vprašanja mestoma seciral s kirurško hladnim rezilom razuma, se v zdajšnji zbirki njegova filozofska misel cvetoče cepi na deblo osebnih izkustev, prekaljuje skozi intimo subjektivne »zgodovinske« v harmonično verzno zlitino možganov in srca. Na živi ustvarjalčevi koži se na videz akademske ontološke spekulacije ostrijo v boleče rane, krvave notranje spopade: med mitom in resnico (*Sam sebi prepovedan sad*); besedo, ki oznanja, prerokuje, in besedo, ki v naš čas golči prerezanega grla (*Umiranje Besede*);

očetje in sinovi (*Pretrgana veriga*); veliko praznino Absurda in smiselno dvoedino ljubeznijo (*Velika praznina*). Zlobec stopa v palimpsestni, medbesedilni dialog s samim seboj in lastnimi verzi, ki jih od časa do časa vpleta – kurzivno citiranje – v nov kontekst, v drugačno zgodbo.

To je intenzivna lirski pripoved o človeku, ki ga je čas globoko zrinil v *gaj večernih senc* in se zato odprtih ust čudi freskam svojih minulih jazov in obrazov, ko jih z nohti mukoma izpraskuje izpod počrnele Hronosove malte. Še vedno ostaja Albertijev padli angel, ki uporno zanikuje metafizično transcendo. Za svojega boga priznava edinole naš *zdaj in tukaj*, to življenje, ta *edini čas, samo ta dan, trenutek med še nikoli in nikoli več* – skratka: imanenco. Pesnik vanjo ni nehal verjeti, pa čeprav ga *vse bolj in bolj požira /.../ tema* in ga skala sizifovstva iz dneva v dan bolj tlači proti dnu. Toda ... od kod upanje?

Naj bodo še tako načeti, opešani, izkrhani, tej Zlobčevi novi, temni imanenci kljub vsemu še podeljujejo smisel nekdanji mitemi besede, literarnega demiurštva, zemlje, rodnega Krasa, družine in – kajpak! – predvsem ljubezni. Na svojem bivanjskem križevpotu najde namreč avtor prav ob njej vnovič oazo počitka, zaliv miru. Iz čudeža njene dvoednosti vzniketa tako

tretja in četrta postaja: cikla *Zaliv* in *Zlata nitka* ali sonetna oda ljubezni.

V natančno premišljeni arhitekturi zbirke zavzemata razdelka, posvečena kraljici Zlobčevih tem, jedrno mesto. Najbrž bi drugače tudi ne moglo biti ob avtorju, ki v slovenski poeziji že dolgo velja za pesnika ljubezni par excellence in o katerem Ivo Svetina zdaj utemeljeno ugotavlja, kako »vse svoje življenje piše eno samo pesem«, strastni spev Erosa. In vendar nas ta nepotešljivi kraški Katul tokrat znova preseneča: na vsebinski ravni z relativizacijo ljubezenske idealitete (*Morda se ta oaza res že oži – Najin čudež*), na oblikovni pa z artistično klenim, izčiščenim sonetizmom, ki antologijskemu *Sveta mesta tvojega telesa* iz zbirke *Stopnice k tebi* postavlja tokrat ob bok prenakatero besedilo uspelega cikla *Zaliv*. Zdi se, kot bi ob upesnjevanju ljubezni Ingardnovno notranjo in zunanjo formo Zlobčevih del skrivnostno vse bolj povezovala somerna zakonitost: čim globlje namreč pesnik prodira v iracionalne tančine velikega čustva, ki dantejevsko »giblje sonce z milijon zvezdami«, tem bolj se mu verz mojstri v racionalno obliko soneta; čim določneje zaznava padce in vzpone, sence in luči erosa, protislovno ambivalenco njegove kaotične, neurejene narave, tem pogosteje se mu navdih pretaka v racionalno strogo, urejeno strugo sonetnega kozmosa. Ko da Zlobec želi krhki fluidni emociji, ki jo je izbral za Absolutum svoje imanence, demiurško podeliti vsaj s književno formo trdnost, oprijemljivost, večnost. Da bi le imel tihi zaliv, kamor pripluti, da bi le sporočil spet in spet bralcu: nismo kot le iz ljubezni ...

Peta in šesta postaja: cikla *Stanja in trenutki ter Kraške elegije* ali neubranljivi čar paradoksa.

Če romaš kakor Zlobec na Golgoti smisla skozi trnje nesmisla, na vrh ljubezni skozi sovražstvo sveta, potem je povsem umljivo, da postane dvoobrazni Janus tvoj bog, paradoks, oksimoron pa tvoja literarna molitev k njemu. Pesnik, ki že od nekdaj tako vneto kuje protislovja v dialektične sintagme – *od kratke večnosti do ljubezni dvoedine* –, da bi vanje ujel mnogoterost bivanja, se tudi tokrat ni mogel izneveriti oksimoričnim čarom besede. A novost elegičnega, sladko-grenkega upovedovanja otroštva, življenjske poti, spominov na očeta, hipnih uvidov ali male kraške domovine v petem in šestem razdelku zbirke je vsa v celostnem doživljanju takšnih dihotomij, polov in protipolov. *Dan ali noč* – to zdaj ni več dilema, /.../ *zdaj prvič scela sem, ves tu in tam (Novo rojstvo)*, nam dopoveduje iz nekdanjega kot Feniks na novo rojeni lirik, v katerem se boleče-radostno stikajo svetloba in tema, vračanja brez vrnitve, tako zlito in ubrano, kakor zvenijo disonance jutranjih ptičjih zborov na Krasu. V pesniku se torej z zrelostjo vse bolj oglašajo težnja po pomiritvi, združevanju, preseganju nasprotij, izglajevanju ostrin.

Robovi bolijo, režejo, tako kot odhodi prijatelj, zato je človeško iskati zatočišča v družinskih afektih, doma, v varnem pristanu vsakdanjosti. Oboje – odhodi drugih v večnost in lastni prihodi v vsakdanjost – pa nudi Zlobcu literarno snov za zadnji postanek na pesniškem križevpotu v zbirki *Samo ta dan imam*. Do tu izpetemu sledita zato

1

sedma in osma postaja: cikla *Bili so med nami* in *Sedem nenavadnih dni* čisto navadnega tedna ali sklepna pripoved o demiurškem vsakdanjku.

Ko bi ne verjel z Eliasom Canettijem, da smo narejeni iz mnogih jazov, zgneteni kot osebe tudi iz gline poznanstev in prijateljstev, bi se mi Zlobčeva galerija portretnih skic umrlih bližnjakov, naslovljena *Bili so z nami*, dozdevala prej kurtoazno priložnostni hommage in zato tujek v zbirkinem telesu kot njen funkcionalni, nepogrešljivi ud. A ni tako: skozi borgesovski labirint verzni črt, ki živo priključijo pred nas žlahtne figure Bojana Štiha, Pavleta Zidarja, Lojzeta Krakarja, Primoža Ramovša, Fulvia Tomizze in Andreja Hienega, se – mimogrede – diskretno izrisuje tudi pesnikov obraz, portret obmejnega ustvarjalca, ki želi biti hkrati tu in tam in še drugje, kršiti, preizkušati, pomniti in zreti *daleč prek obzorja*.

Zdaj ko ga je tik pred vrhom Golgote še zadnjič ošvrknil bič usode in mu odvzel drage sopotnike, pričakuješ, da bo v sklepnem razdelku knjige Zlobec stopil na svojo goro strt, odčaran, da se bo kot ranjena žival zvlekel v brlog vsakdanjosti. Toda pri njem zna tudi čisto navaden teden ponuditi sedem nenavadnih dni: zvedavi ponedeljek, »golobji« terek, sinovsko sredo, hčerin četrtek, deževni petek, v katerem se lahko spremeni v metaforično pomenljiv jamski šesterec celo najbanalnejšo vremensko poročilo (*vremenska fronta se počasi umika – Petek*), nato pa še ženino soboto in literarno demiurško nedeljo.

Tu, ob sklepnih napevih zbirke, se avtorjevo nihanje med svetlobo in temo znova zažene proti višavam luči: čeprav *krvav – od trnja kraških gmajn*, se Zlobec namreč nikakor ne more odreči dvoedinosti, nedeljivi celovitosti ljubezni, še manj pa stvariteljski moči besede. Lirik je demiurg, bog, ko veze v pesem *svojo kratko večnost*. Verz ga osmišlja, dela nesmrtnega, celo večjega, plemenitejšega od boga, ki je vesolju samo dahnil svoj »Bodi!«, medtem ko mora človek pesnik v potu lastnega obraza izklicati iz nič v bit zemljo, vode in nebo besede.

Kje je tu torej skepsa? Kje odčaranost? Kje padanje v brezdanjo modrino? Jesenski mrč vitalizma?

Ciril Zlobec je naposled resda stopil – do krvi opraskan – na svojo Golgoto, a tam je namesto Niča in Absurda začuda spet uzrl supernove zvezde, ljubezni, besede, Krasa, rodu, družine, otroštva, ki še tudi ugasle ne nehajo obsevati skozi čas njegovo pesniško in človeško pot z žarki Smisla, Resnice in Lepote. Zato so pesmi zbirke *Samo ta dan imam* tako zlobčevsko prepoznavne, nove in domače hkrati, znano neznane. Kakor od lire Orfeja, ki mu je mrzli Had zgolj molovsko uglasil strune, a še zdaleč ne skalil melodij za ljubljeno Evridiko.

Miran Košuta